

Afstemmen op wat klopt

Wanneer we het woord *geweten* horen, denken veel mensen aan goed en kwaad. Aan regels. Aan normen. Aan wat wel en niet mag. Alsof ons geweten een innerlijke rechter is die voortdurend beoordeelt of wij het juiste doen.

Dat beeld is te beperkt.

Geweten gaat niet in de eerste plaats over wat mag, maar over het vermogen om aan te voelen wat in een bepaalde situatie werkelijk klopt.

Dat vermogen ontstaat niet van de ene op de andere dag. Het ontwikkelt zich langzaam, net zoals een mens zich ontwikkelt. Het leven zelf is voortdurend bezig zich af te stemmen op wat het dient en wat het bedreigt. Dat zien we terug in iedere levende cel en in ieder organisme. Bij de mens krijgt die afstemming een nieuwe dimensie: wij kunnen niet alleen reageren, maar ook bewust afwegen wat passend is.

Die ontwikkeling vindt altijd plaats in relatie tot anderen. Een kind leert niet alleen lopen en praten, maar ook afstemmen: op ouders, broertjes en zusjes, vriendjes en de wereld waarin het opgroeit. In al die ontmoetingen ontstaat een gevoeligheid voor wat wel en niet past. Niet doordat regels worden opgelegd, maar doordat een kind ervaart welke gevolgen zijn handelen heeft voor zichzelf en voor anderen.

Geweten is daarom meer dan een verzameling aangeleerde normen. Opvoeding, cultuur en levensbeschouwing spelen een rol, maar daaronder groeit iets persoonlijkers: een steeds verfijnder vermogen om af te stemmen op jezelf, op de ander en op de situatie.

Dat vermogen herkennen we in het dagelijks leven. In een goed gesprek voelen we wanneer het tijd is om te spreken of juist te zwijgen. We merken wanneer een grap past en wanneer niet. We stemmen ongemerkt onze toon, woorden en houding af. Meestal gebeurt dat vanzelf. Juist daarin wordt zichtbaar wat geweten in essentie is: een levende afstemming op wat op dat moment klopt.

Dat betekent niet dat we altijd de juiste keuze maken. We vergissen ons regelmatig. Juist daardoor ontwikkelt dit vermogen zich verder. Iedere ontmoeting, fout, succes en teleurstelling nodigt uit om opnieuw te kijken: wat voelde ik, waarom reageerde ik zo, wat vroeg deze situatie van mij? Geweten groeit niet door meer regels te leren, maar door scherper te leren waarnemen.

Basiszekerheid speelt daarin een belangrijke rol. Wie voortdurend bang is om afgewezen te worden of zichzelf moet bewijzen, laat zich sneller leiden door angst of verwachtingen van anderen. Wie zich van binnen veilig genoeg voelt, heeft meer ruimte om werkelijk af te stemmen op wat hij zelf ervaart, zonder zichzelf te verliezen.

Dit geldt niet alleen voor individuen. Ook leiders, teams en organisaties ontwikkelen een gezamenlijk geweten. Niet als een document of lijst met waarden, maar als een levende cultuur waarin mensen elkaar helpen herinneren aan wat werkelijk belangrijk is. Afstemmen is daarmee geen individuele opgave, maar iets wat we samen ontwikkelen.

Geweten is dus geen moreel oordeel, maar een zich ontwikkelend vermogen om af te stemmen op jezelf, op de ander en op het leven.

Misschien begint daar wijsheid.

Niet bij het hebben van alle antwoorden, maar bij de bereidheid om steeds opnieuw te onderzoeken wat in deze situatie werkelijk klopt.